

ל. – לג:

ל.

השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה.

א. עיין ברש"י שפירש שהתחיל לשחוט כאן וגמר לשחוט במקום אחר, ועיין בתוס' שכתבו שאיירי בגונא שבמקום אחד שחט את רוב הסימן, ורק שחוקן מזה שחט בעוד מקומות, ועל כך מבואר שלא חשיב שחיטה מפורעת.

ועיין בתוס' שפירשו בדעת רש"י שהחסרון משום שבכהאי גונא "אין בית השחיטה מירווח רווח" וממילא פסול משום שלא חשיב שחיטה מפורעת, ולפי"ז כתב היש"ש שאם חתך לגמרי את הסימן כשר, ומשום שבכהאי גונא חשיב שחיטה מפורעת שהרי בכהאי גונא בית השחיטה מירווח רווח.

ב. מיהו יש לציין למאירי שנקט בשיטת רש"י שאיירי כשלא שחט רוב במקום אחד, אלא שחט בכמה מקומות מקצת סימן ובין הכל יש רוב סימן, ועל כך פליגי האם השחיטה כשרה או שפסולה משום שבעינין שחיטה מפורעת.

ולפי דבריו יוצא שלמ"ד שלא בעינין שחיטה מפורעת שחיטה כהאי גונא כשרה, והוא חידוש דמסברא מצינין לדון שכהאי גונא לא נפיק כלל חיותיה דהבהמה שהרי אין מקום אחד שנחתך רוב הסימן, ועיין.

ג. והעולם מעיר שהרי הטעם שמועיל בשחיטה לשחוט הכל הוי מדין רובו ככולו, ולכאורה רובו ככולו שייך על אותו מקום שבכהאי גונא אמרינן שבאותו מקום נשחט הרוב וממילא חשיב שנשחט הכל, מיהו בגונא שאין רוב במקום אחד א"כ כיצד יחשב שחוט משום רובו ככולו, והרי אין מקום בסימן שרובו שחוט, ועיין.

שם.

העולם מעיר מאי טעמא כל פסוקת הגררת ונקובת הושט הוי טריפה, ולא נימא שהוי נבלה משום שאין זה שחיטה מפורעת, שהרי בכהאי גונא לתוס' אין בית השחיטה מרווח רוח, ועיין.

דאר"ל מנין לשחיטה שהיא מפורעת שנאמר חץ שחוט לשונם מרמה.

א. לא ידענא האם עיקר הפסול של שחיטה מפורעת הוי הללמ"ס [וכשאר פסולי שחיטה דהיינו שהיה חלדה הגמרה ועיקור] וקרא אסמכתא בעלמא, או דמהך קרא ילפינן לה, ועיין.

ב. והעולם דן להך גיסא בראשונים שכל הפסולים של השחיטה נהגים אף במיעוט בתרא [כשהיה חלדה הגמרה ועיקור] האם אף פסול שחיטה שאינה מפורעת יפסול אף במיעוט בתרא, ועיין.

ל:

החליד את הסכין בין סימן לסימן ופסקו פסולה.

יש לציין שפליגי הראשונים בגדר פסול חלדה, האם ענינו שבית השחיטה לא יהא מכוסה או שהסכין לא יהא מכוסה. דלשון הרמב"ם (ג י) דבעינן סכין מגולה. ואילו הראב"ן כתב שבעינין שבית השחיטה יהיה מגולה, ועיין בתבו"ש (יו"ד סי' כד סקט"ו).

ויש לדון דתליא במחלוקת אמוראי לעיל (כ:): האם מליקה בסכין פסולה [מדין שחיטה] משום חלדה או לא, דלחד מ"ד פסול מדין חלדה מיהו אידך מ"ד קאמר "דחלדה היכי דמי כחולדה דמכסיא בעיקרי הבתים הכא הא מגליא" ופירש שם רש"י וז"ל דאעפ"י שאין בית השחיטה מתפשט כ"כ לגלות בית השחיטה מיהו הסכין נראה ומגולה" ומשמע שפליגי אמוראי האם כשבית השחיטה לא ניכר מיהו הסכין ניכר נחשב חלדה או לא.

תחת העור מהו תחת צמר מסוכך מהו תיקו.

לא מבואר בגמרא כיון שעיקר הפסול של חלדה היינו משום שהסכין [או בית השחיטה] מכוסה, א"כ מה לי אם מכוסה בסימנים או בעור או בצמר, והרי מ"מ מכוסה.

ומשמע שפשיטא ליה לגמרא שכל ההלכה של חלדה הוי דוקא בכהאי גונא שהסכין מכוסה בסימני הבהמה ולא סתם כשהסכין מכוסה בדבר חיצוני, ועיין.

החליד במיעוט סימנים מהו.

א. עיין ברש"י שנקט שאיירי במיעוט בתרא, ואעפ"י שאם לא היה שוחט את אותו מיעוט היתה השחיטה כשרה מדין רובו ככולו, מיהו אם הוסיף לשחוט הכל והחליד באותו מעט השחיטה פסולה.

וצ"ע דלכאורה המיעוט בתרא מיותר וכלל לא שייך לשחיטה, וכיצד יפסול המיעוט בתרא את השחיטה, ועיין בראב"ד שנקט שהך דינא מד"ס, מיהו מה"ת אחרי שנשחט הרוב כדין לא נפסל, מיהו בפשוטו שיטת רש"י שהך דינא הוי מהתורה ולא רק מד"ס, וצ"ע ביאור הדבר.

עוד יל"ע דלכאורה אחרי שכבר הותרה הבהמה בשחיטת הרוב כיצד תחזור ותאסר, ואטו תאסר הבהמה רק מכאן ולהבא [ונפק"מ שאם יוציא ממנה אבר בין הרוב למיעוט בתרא יותר אותו אבר ואעפ"י ששאר האברים אסורים, וזו ודאי דליתא].

ב. ובפשוטו הביאור שהמתיר של הבהמה הוי המעשה שחיטה, וכל זמן שלא נגמר המעשה שחיטה אין מה שיתיר את הבהמה, ואף אחרי ששחט הרוב מיהו כל זמן שלא משלים את המעשה הוי חצי מעשה, וחצי מעשה אין בכוחו להתיר את הבהמה.¹

ולפי"ז אין עיקר חידושו של רש"י בגדרי הפסולים של השחיטה שקיימים אף במיעוט בתרא, ועיקר חידושו של רש"י מתייחס להיתר השחיטה שרק אחרי מיעוט בתרא חל ההיתר של השחיטה.

ג. ויש לדון לפי"ז מהו ספק הש"ס לענין חלדה, והרי למבואר לא נשלם השחיטה, ופשיטא שיפסול חלדה במיעוט בתרא, ודוחק לומר דבהא גופא מספקא לש"ס.

ובפשוטו הביאור דמספק"ל לש"ס בגדר פסול חלדה האם יסודו פסול או העדר כשרות, שאם יסודו פסול ממילא פוסל אף במיעוט בתרא, שהרי מ"מ המעשה שחיטה נפסל, מיהו אם יסודו העדר כשרות, א"כ במיעוט בתרא שאף אם לא נשחט כלל השחיטה כשרה, ממילא לא איכפת לן שיהיה חסרון בכשרות של אותו מיעוט.²

שנים או חזין בסכין ושוחטים אפילו אחד למעלה ואחד למטה שחיטתן כשרה.

א. לעיל (כט.) מבואר שלשון "שחיטתן כשרה" שמשמע רק בדיעבד הוי משום שאיירי בקדשים, מיהו בחולין יכולים לכתחילה לשחוט שנים, ולא ידענא מאי טעמא אין כאן חסרון של שנים שעשו בזה יכול וזה יכול שלא מתייחס לשניהם אלא לאחד מהם, והי מיניהו מפקת, וא"כ השחיטה לא מתייחסת לאף אחד.

ובפשוטו אה"נ השחיטה לא מתייחסת לאף אחד, מיהו מ"מ לא איכפת לן ומשום שהיתר השחיטה לא צריך כלל שיתייחס לגברא, וכיון שיש כאן מעשה שחיטה בבהמה ממילא הבהמה מותרת, ופשוט³

ב. מיהו יל"ע לענין ברכת השחיטה מי משניהם יברך, וחידוש גדול לומר ששניהם יברכו, וצ"ע.

היה שוחט והתיו את הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר כשרה.

א. בפשוטו אם אין שיעור של "מלא צואר" מיהו השוחט אומר שברי לי שלא דרסתי אלא העברתי את הסכין השחיטה כשרה, שהרי ככהאי גוונא אין פסול חלדה [ורק ששמא לא נאמן].

מיהו עיין בשו"ע (יו"ד סי' כד סעי' ב) שכתב שכל שאין בסכין שיעור של מלא צואר "אי אפשר לשחוט בלא דרסה אם עושה הולכה לחוד או הבאה לחוד", ומשמע שאין זה רק שיש חשש שמא דרס, אלא שבתורת ודאי דרס, ולא שייך כלל שלא ידרוס.

ועיין בדרכי תשובה (שם) שהביא מהשמלה חרשה שבגונא שידעינן שלא דרס שחיטתו כשרה (עי"ש המקרה) מיהו הדרכי תשובה השיג על כך, דקים להו לחז"ל שלא שייך לשחוט בהולכה לחוד או בהבאה לחוד כשאין בסכין שיעור כמלא צואר בלא שידרוס.

ב. והנפק"מ לכאורה שאדם ששחט בהמה בסכין שאין בה כמלא צואר יכול לשחוט את בנה באותו היום, ולא צריך לחשוש שמא השחיטה כשרה, ואף אם השוחט אומר שברי לי שלא דרסתי.

אבל אם הולך והביא אפילו כל שהוא אפילו באיזמל כשרה.

¹ ויש לדון דתליא בחקירת בתראי האם המעשה שחיטה מתיר את הבהמה, או דלמא שאין המעשה שחיטה מתיר את הבהמה, אלא מה שנשחטה הבהמה מכח מעשה גברא, ולנוסח בתרא לכאורה לא איכפת לן כלל שלא נגמר המעשה שחיטה, דמ"מ רוב הסימן חתוך ע"י כח גברא וזה בכוחו להתיר את הבהמה.

² ולסבר את האוון עולה כאן דבר מעניין דאף אי נימא שיש פסול הגרמה במיעוט בתרא (כמבואר לעיל יט.) מיהוה כל זה בשחיטה רגילה, מיהו אם הגרים במיעוט בתרא וגם החליד את הסכין השחיטה תהא כשרה, ומשום שגדר פסול חלדה [להך גיסא בגמרא] אינו כפסול, אלא חסרון בכשרות, ומשום הכי והי כאילו לא נשחט, וממילא אף לא יפסול בזה הגרמה שהרי כאילו לא נשחט, והדברים מחודשים, מיהו סגי בהו לסבר האוון.

מיהו יש לעיין קצת ממשמעות רש"י שנראה בו שספק הש"ס אינו דוקא לענין חלדה, אלא ה"ה שמספק"ל לש"ס גם לענין הגרמה, ולא שהתם פשיטא לן שפסול ורק לענין חלדה מספקא לן, מיהו דוחק לומר כן בכונתו דא"כ הוי ליה לש"ס לאתויי לכוליה סוגיא דדיט. הכא וע"כ שהכא הוי ספק פרטי לענין חלדה, ועיין בתוס', וצ"ע בכ"ז.

³ ואף אי קיום המצוה מעכב את חלות ההיתר וכדלקמן, מיהו אין הכונה לקיום המצוה של הגברא אלא לחפצא של המצוה, ועיין.

הראשונים נחלקו האם איזמל כשר רק בעוף שהצואר שלו קטן, או שאף בהמה שרי בכהאי גונא, ועיין בשו"ע (יו"ד סי' כד סעי' ב) שהקל בהא, מיהו הרמ"א שם החמיר בהא.

לא.

והא בעי כיסוי.

א. עיין ברשב"א (בתורת הבית ונפסק בשו"ע יו"ד סי' כח סעי' כא) שתמה מה קו' הש"ס ודלמא אה"נ לא יכול היה רבא לכסות את הדם, מיהו מ"מ לא נמנע רבא מלשחוט את העוף שהזדמן לו, ומאי קשיא לגמרא.

והוכיח מהכא הרשב"א שאם אין לאדם אפשרות לכסות את הדם אסור לו לשחוט, ומשום הכי פשיטא לש"ס שאם רבא שחט על כרחך שהיה לו עפר לכסות את הדם.

ב. והאחרונים תמהו על כך מדברי המרדכי שכתב שמותר לאדם להכניס את עצמו לביטול מצוה באונס, ומשום שכיון שאנוס על המצוה אין לו איסור להכניס את עצמו לביטול המצוה, ולכאורה אף הכא כיון שאנוס על קיום המצוה [שהרי עד שיכין עפר לכסות העוף יפרח] ממילא נתיר לו לשחוט בלא לכסות, וצ"ע.

השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר בעפר.

עיין ברש"י לקמן (פ"ג ע"ב ד"ה וכסהו וכו') שכתב וז"ל עפר משמע דלא בעי עפר אלא בכיסוי, בעפר משמע כולו עטוף בעפר תיחוח עיין שם, ולפי דברי רש"י נראה לכאורה דבכיסוי הדם צריך העפר להקיף את הדם מכל צד, ואכן בכף החיים (סי' כ"ח אות כ"ט) הביא בשם פוסקים דס"ל כן, והביא מקורם ברש"י הנ"ל.

והעולם מעיר מכאן על מה שנהוג במשחטות שבמשך היום נשפך דם השחיטה לתוך תעלה גדולה שיש בו עפר מלמטה ומתאסף שם כמות גדולה של דם, ורק בסוף היום מכסים את ההדם מלמעלה, ואי אפשר שהדם יתכסה גם מהצדדים וצ"ע.

דמזמין ליה לעפר דכולה בקעה.

א. עיין ברש"י שהביא ב' פירושים האם צריך לייחד את העפר שלמטה בפיו לשם כיסוי או לא, ועיין בתוס' לקמן (פג: בד"ה צריך) שנקטו שלא צריך להזמין את העפר שלמטה ולייחד אותו לשם כיסוי, וסגי בכך שיש שם עפר ואף שלא הזמינו לשם כיסוי הדם.

ועיין בבית הלוי (ח"ב סוף סי' יד) שכתב שרש"י ותוס' פליגי האם העפר שלמטה הוא חלק ממצות הכיסוי, וממילא בעינן שיזמין את זה לשם מצות כיסוי, או דלמא שאין זה חלק ממצות הכיסוי, והוי תנאי בעלמא לקיום המצוה, מיהו אין זה חלק מקיום המצוה, ומשום הכי לא בעינן להזמין את זה לשם כיסוי.

ב. ובגוף דברי רש"י חזינן חידוש שאף אי נימא שהעפר שלמטה הוא חלק ממצות כיסוי ובעינן להזמין הא, מיהו מהיכ"ת שיצטרכו להזמין בפה ולא סגי בהזמנה במחשבה בעלמא ואכמ"ל. [ובאמת שיש שלא גרסו ברש"י שצריך לייחד הא בפה, ועיין].

היה שוחט והתיז ב' ראשין בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה.

עיין ברא"ש שכתב שאף אם אין בסכין כמלא צואר נוסף על שני הבהמות, מיהו מ"מ בהמה אחת כשרה, שהרי יש בסכין שיעור של שני צוארים וממילא על בהמה אחת עשה הולכה.

מיהו עיין ברמב"ן שכתב ששני הבהמות אסורות, ומשום שכמו שבהמה אחת מתה ע"י דרסה [שהרי על בהמה אחת לא עשה הולכה] א"כ חיישינן שמא אף הבהמה השניה מתה ע"י דרסה, וממילא שני הבהמות אסורות.

הא הפילה הוא כשרה.

בפשוטו הכונה הפילה הוא היינו שפתח את ידי ככונה ונפלה הסכין מידו, ומשמע שבכהאי גונא נחשב מעשה דיליה, ואף שלא זרק את הסכין אלא הסכין נפלה ממילא.

ויש להוסיף שידוע מה שהאריך הגר"ח שבשחיטה לא סגי בכך שמתייחס לגברא, ובעינן שיהיה כח גברא, ומשמע שאף בכהאי גונא חשיב כ"ח גברא" וממילא השחיטה כשרה.

זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה רבי נתן מכשיר וחכמים פוסלים.

עיינן באדר"ת (חשבונות של מצוה סי' תרא) שמספקא ליה האם לרבנן הוי טריפה או נבלה.

זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה רבי נתן מכשיר.

יש לציין דהא מיהת פשוט שבכל כהאי גונא ששחט בלא כונה אף אם אפשר לברך ברכת המצוות בדיעבד אף אחרי המצוה [וכשיטת הרא"ם ועוד] מיהו הכא לא שייך לברך שהרי כל הברכה נתקנה על המצוה והכא שליכא מצוה ממילא פשיטא שליכא ברכה, ופשוט.

זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה רבי נתן מכשיר וחכמים פוסלין.

א. חידוש גדול מצינו ביש"ש (חולין פ"ב סי' יג) שכתב שאף ששחטה לא בעי כונה, מיהו אם כיון להדיא לנחור ויצא לו ששחט לכו"ע השחיטה פסולה,

ועיינן בפמ"ג (שפ"ד יו"ד סי' ג סק"א) שהסתפק האם צריך לומר להדיא בפיו שמתכוין לשם נחירה או שסגי במחשבה בעלמא.

ב. ועיינן בתבו"ש (סי' ג) שכתב שמבואר בדבריו שעיקר הטעם שלא בעי כונה בשחיטה משום שסתם חולין לשחיטה עומדים, ולכן אם כיון להדיא לא לשחוט בכהאי גונא בעינן כונה. [והעולם מעיר מלעיל ח. שמבואר ששחט בהמה חשיב מקלקל ומבואר דלא אמרינן סתם בהמה לשחיטה קיימא].

מיהו בפשוטו אין כונת היש"ש שבכהאי גונא שכיוון להדיא לא לשחוט ממילא לא חל ההיתר של השחיטה, ועיקר כונתו שבכהאי גונא שם המעשה היינו מעשה נחירה ולא מעשה שחיטה, ומעשה נחירה אין בכוחו להחיר את הבהמה, ולפי"ז לא שייך לכך שסתם בהמה עומדת לשחיטה.

ג. ולפי"ז לא שייך הא כלל לדברי רבי נתן ורבנן האם שחיטה בעיא כונה או לא, והוי סברא בפנ"ע שבכהאי גונא שכיון לשם נחירה יש על המעשה שלו שם של מעשה נחירה, וממילא לא הותרה הבהמה.⁴

טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה.

א. לא מבואר בגמרא להך גיסא דלא בעינן כונה מה צריך ומה לא צריך, ומה נחשב "נפלה" ומה נחשב "הפילה", ועיינן בפרי חדש (סי' ג סק"ב) שהסיק שלא בעינן כלל כונה למעשה, ואף אם הלך עם סכין ותוכ"ד הליכתו נפל על בהמה שחיתתו כשרה, ומשום שמ"מ היה כאן מעשה דיליה ונחשב שחיטה שלו.

מיהו עיינן בתבו"ש ועוד בתראי שנקטו שאף שלא בעינן כונה לשם שחיטה, מיהו מ"מ בעינן כונה לעשות מעשה כל שהוא, מיהו אם היה לו סכין בידו ונפל תוכ"ד הליכתו לא מהני דמ"מ בעינן כונה לשם המעשה שחיטה.

ב. ולא ידענא כונת הגמרא בפירוש נפלה סכין ושחטה האם איירי כשנפלה מידו או כשסתם נפלה, וכגון שהיתה מונחת ע"ג הכותל ונפלה, ומצאתי ברשב"א בתורת הבית (הקצר שער ראשון הובא בקובץ שיטות קמאי בסוגיין) שכתב וז"ל היה הסכין מונח לו בידו או בחיקו ונפלה מידו, הורו הראשונים ז"ל שזה כנפלה מן הגג מעצמה והרי זו פסולה. ואף על פי שיש לי לדון ולהקל, להם שומעין שאמרו להחמיר בשל תורה.

טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה.

א. עיינן בתוס' בסנהדרין (עז). שתמהו מאי טעמא בנפלה הסכין מידו ושחטה לא חשיב מעשה דיליה, והרי אשו משום חיצו, ותי' דסוגיא זו כמ"ד אשו משום ממונו, ולפי"ז למ"ד אשו משום חיצו אם נפלה סכין מידו ושחטה השחיטה כשרה.

מיהו עיינן בחידושי הגר"ח שכתב שאף אם אשו משום חיצו מיהו בשחיטה בעינן כח גברא, ואשו משום חיצו מהני שיתייחס לגברא מיהו לא מהני שיחשב כח גברא.

ב. ובפשוטו לפי שיטת תוס' אם הניח סכין על גבי השולחן ורוח מצויה שתפול הסכין חשיב מעשה דיליה ושחיתתו כשרה, [ומתני' כשאין רוח מצויה שתפול הסכין] וזה חידוש גדול, וצ"ע.⁵

ולכאורה הך דינא אף למ"ד דבעינן כונה בשחיטה, מיהו מ"מ אם הניח שם את הסכין לשם שחיטה לא חסר בכונה, והשחיטה כשרה, וצ"ע.

טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.

⁴ ונטיית הדברים דחזינן הכא שהמתיר של הבהמה הוי המעשה שחיטה, ולא מה שהבהמה שחטה מכח גברא, שהרי אף הכא הבהמה שחטה ע"י כח גברא, ומה לי ששם המעשה שהתיר אותה הוי נחירה ולא שחיטה, ואינו מוכרח.

⁵ ובאמת שתוס' גרסו בסוגיין נפלה סכין מידו, ולפי"ז מצינן למימר שכל דבריהם דוקא בכהאי גונא שנפלה הסכין מידו ורק בכהאי גונא נחשב מעשה דיליה ע"י אשו משום חיצו, מיהו אם הניח על השולחן ונפל ברוח מצויה לא חשיב מעשה דיליה, מיהו בפשטות אין חילוק, ועיינן.

עיינן בחזו"א שכתב שלרב האיסור לאכול בתרומה הוי רק מד"ס, ומשום שטבילה לא בעיא כונה, מיהו לרבי יוחנן שאסורה אף לבעלה ע"כ שהוי מדאורייתא, וממילא אף בתרומה האיסור שלה מדאורייתא ולא רק מד"ס.

ורבי יוחנן אמר אף לביתה לא טהורה.

א. לא מבואר בגמרא טעמא דמילתא וכיון שהמציאות של האדם בתוך המקוה מטהרת אותו מה לי אם היה כונה לטבילה או לא, והרי מ"מ טבל. ומצינו למימר דהוי מד"ס לחוד, ומשום שאם החמירו בתרומה שצריך כונה ק"ו שיחמירו חכמים בבעלה שאיסור כרת שבעי כונה, וכדאמר הש"ס בהמשך, מיהו בגמרא בע"ב מבואר דהוי מהתורה ולא רק מד"ס, וכן האריך החזו"א, וצ"ע טעמא דמילתא.
ב. ובפשוטו מבואר הכא שאין המקוה מטהר, אלא המעשה טבילה מטהר, ומשום הכי ס"ל לריו"ח שחסר במעשה טבילה כשלא היה כונה לטבילה, ובהא פליג רב.⁶

ורבי יוחנן אמר אף לביתה לא טהורה.

א. בפשוטו הנידון בגמרא הוי נידון פרטי לענין טבילה, מיהו לשון הש"ס נראה שיש כאן נושא האם חולין בעי כונה או לא, וכן מבואר בגמרא בע"ב דמדמי לה הש"ס שחיטה לטבילה, ומשמע שהוי נושא כללי האם חולין בעו כונה או לא, וצ"ע ביאור הנושא.

ועיינן ברמב"ן שכתב וז"ל והא דפליגי רב ור' יוחנן בטבילה שלא בכונה ופליגי תנאי בשחיטה דוקא במצות הללו שהן מתירין ויש בהם הכשר לדבר אחר, טבילה מתרת אשה לבעלה ושחיטה מתרת בשר לאכילה, אבל בשאר מצות של חובה אי בעו כונה לצאת ולעבור לא מיירו כלל אלא פלוגתא דתנאי ואמוראי אחרני היא עיי"ש.

ומשמע מדבריו שהבין שדינא דסוגיין היינו כעין דינא דמצות צריכות כונה, ורק שחלוק הנך מצוות משאר מצוות ומשום שהוו מכשירי מצוה, ומשום הכי שו"ט בהא הש"ס.

וצ"ע דלכאורה הכא לא דנים כלל לענין המצוה שנימא ששייך הך מילתא לדינא דמצוות צריכות כונה, ועיקר הנושא לענין ההיתר של האשה לבעלה ולענין הבשר שיהיה מותר באכילה, ומאי שייטא הא למצות צריכות כונה להכא.

ב. מיהו יש לציין שכדברי הרמב"ן מבואר באו"ז (ר"ה ס' רסא) שכתב להוכיח מסוגיין שקיי"ל שמצות אין צריכות כונה, ומשמע כדברי הרמב"ן שדינא דסוגיין מישך שייך לכונה במצוות, ועיינן בביאור הגר"א (או"ח ס' ס) שכתב שקיי"ל [לחלק מהראשונים] שמצוות אין צריכות כונה וכדמוכח מסוגיין, ומבואר כדברי האו"ז שסוגיין מישך שייך לדינא דכונה במצוות, וצ"ע פשר הדבר, ומאי שייטא של כונתה מצוה לטהרת הגברא⁷

ג. ומבואר לכאורה בדבריהם חידוש גדול שהמצוה שיש בשחיטה מעכבת את ההיתר של הבהמה, והמצוה שיש בטבילה מעכבת את ההיתר של הגברא, וכיון שמצוות צריכות כונה ובלא כונת שחיטה וטבילה לא קיים הגברא שום מצוה ממילא הגברא לא נטהר והבהמה לא הותרה.

ואף שהדברים מחודשים מיהו מצינו כעיי"ז בחכם צבי שכתב לענין חליצה שבלי כונה למצוה לא הותרה האשה לשוק, ומבואר כנ"ל שהמצוה מעכבת את ההיתר התלוי בה, והכי נמי לענין שחיטה וטבילה.⁸

ונפק"מ מכל זה לענין אדם שהפריש תרו"מ בלא כונה לקיום מצוה להך גיסא דמצוות צריכות כונה האם חלה ההפרשה, ובפשוטו ודאי שחלה ההפרשה ואעפ"י שהגברא לא קים מצוה, מיהו למבואר יתכן לרון בהא. [ויש לציין שבתוס' רא"ש בברכות טו. נראה שאם ליכא קיום מצוה בהפרשת תרו"מ, ממילא אף לא חל ההיתר, מיהו הדברים מחודשים, ועיינן].

מיהו צ"ע לפי"ז מאי טעמא בעינו קרא למעט שחיטת עכו"ם (עיינן תוס' לעיל ג:) ומאי טעמא ס"ל לר"מ ששחיטת עכו"ם כשרה מהתורה, והרילכאורה אין כאן קיום מצוה וממילא שיעכב הא את המתיר.

עוד יל"ע דלכאורה לפי"ז אם כיון להדיא שלא לקיים מצוה בכך ששוחט יעכב הא את המתיר, שהרי כל הטעם שאפילו בלא כונה השחיטה כשרה כתב הגר"א (שהובא לעיל) משום שמצות אין צריכות כונה, ולכאורה לפי"ז אם כיון להדיא לא לקיים מצוה שבכהאי גונא לכו"ע לא קיים את המצוה יעכב את השחיטה, וזו לא שמענו.⁹

⁶ ויסוד הך מילתא שהמעשה טבילה מטהר ולא המציאות בתוך המים מטהרת מוכח מדברי הכס"מ הידועים שאין הטמא נטהר מטומאתו עד שיצא מהמקוה, ובפשוטו כונתו כמשנ"ת שלא המציאות במים מטהרת אלא "הטבילה" ולהכי ס"ל שכל זמן שלא יצא מהמים לא נגמר המעשה טבילה, וממילא לא נטהר הטמא, ומבואר כנ"ל שהמטהר הוי "הטבילה" ומשום הכי בעינן כונה להגדיר את זה כמעשה טבילה. [והנה אין הכונה שבעינן דוקא מעשה ולא סגי בכך שנפלה למים שהרי להדיא מבואר לא כן, אלא הכונה שבעינן עשיה של "טבילה" והך מילתא בעינן מחשבה להגדיר את זה, ודו"ק].

⁷ והעולם מציין לדברי הגר"א ביו"ד סי' יט וסי' כח שכתב להוכיח שכיסוי הוי מצוה בפנ"ע מכך שאם שחט ולא כיסה הותרה הבהמה, ולכאורה מאי ראייה מהתם והרי לכאורה אף אם הוי מצוה אחת והגברא לא קיים את המצוה מיהו מ"מ חל היתר, ומה כונת הגר"א, ומשמע שס"ל כמשנ"ת שהא בהא תליא, ודו"ק. ועיינן בספר משאת משה קידושין פ"ב סי' עג שהאריך בהא, ולא ידענא לפי"ז מי שקידש אשה בלא כונת מצוה האם נימא שלא חלו קידושיה, וכן מי שגירש אשה בלא כונת מצוה, וזו ליתא.

⁸ ומצינו לדחות דס"ל לחכם צבי שחליצה כלל לא הוי מעשה מתיר אלא מעשה מצוה ככל המצוות, ורק שאמרה תורה שאחרי שעשאת המצוה הזאת ממילא התקיים הדין חליצה, וממילא מותרת לשוק, ועיינן.

⁹ ובאמת שעיינן לעיל שהבאנו בשם היש"ש שכתב שאם כיון להדיא לשם נחירה ולא לשם שחיטה אף בדיעבד השחיטה פסולה, ומצינן לרון שכונתו משום שבכהאי גונא לכו"ע ליכא מצוה, מיהו בפשוטו אין זה כונתו, ועיינן לעיל משנ"ת בהא.

ד. ויש שביארו כונת הראשונים שודאי שהמצוה לא מעכבת כלל על המתיר, ואף בלא קיום מצוה וחפצא של מצוה יש את המתיר, מיהו כונת הראשונים שאותו נידון שיש האם מעשה מצוה בלא כונה חשיב מעשה מצוה, הכי נמי יש לדון האם מעשה מתיר בלא כונה יש לו שם של מעשה מתיר, ונמצא שאין הנושא הכא משום שמצוות צריכות כונה, אלא הנושא האם מתיר צריך כונה, ורק דמ"מ ס"ל לראשונים דשני הסוגיות דומים להדדי, ועיין בקוב"ש (כתובות אות רמח).

מה אדם דקא מכוין להו אף כלים דקא מכוין להו.

צ"ע טובא כיצד מהני כונת האדם והרי לא הוא מטביל את הכלים ומאי מהני כונה דיליה, ובפשוטו הביאור שאירי הכא באדם שהניח את הכלים, ומשום הכי נחשב שהוא המטביל של הכלים ולכן מהני כונה דיליה, וכן נראה במאירי שאירי באדם שהניח את הכלים.

מיהו עיין במהר"ח או"ז (סי' לה וסי' קמג) שמבואר בדבריו שאירי בכל גונא, ואף בכהאי גונא שלא הוא הניח את הכלים אלא ראה את הכלים מונחים וכיוון לשם טבילה נחשב כטבילה בכונה, והדברים מחודשים טובא, ועיין לקמן.

ועוד בתרומה נמי אכלה דתנן החרשת והפקחת והשוטה וכו'.

א. עיין באו"ש שתמה מאי מייתי הש"ס מחרשת והרי התם ליכא לה כלל דעת, וממילא מהני כונת חברתה שהרי חברתה מטבילה אותה [וכעין טבילת כלים] מיהו לענין אשה פקחת שהיא הטובלת כיצד תהני הכונה של חברתה.

ובפשוטו הביאור שכל מה שמהני כונת חברתה היינו דוקא אם אנסתה שבכהאי גונא נחשב שחברתה עשה את המעשה טבילה, מיהו בלא"ה לא מהני כונת חברתה, ופשוט.

ב. מיהו יש לציין שבאור זרוע נראה שכל פעם שחברתה עומדת ומכוננת מהני, ולא רק אם אנסה אותה, ועיין בהערה הבאה.

שם.

א. לעיל הובא שהאור זרוע הוכיח מסוגיין שמהני כונה בטבילה של אדם אחר, ולא צריך דוקא כונה של הטובל, ויליף מינה האו"ז שה"ה לענין מצה שבעינן שמירה לשם מצה מהני כונה של אדם אחר ואף שאותו אדם כלל לא עסוק במצה, והובאו דבריו בשער הציון (סי' תס סק"ד).

ועיין במנחת ברוך (סי' עא ענף ב) שכתב שלענין שרק לענין טבילה מהני כונה של אדם אחר, ומשום שכל המקור שבעינן כונה בטבילה היינו מקרא שצוה הכהן וכבסו – ופירש שם רש"י שמכבסים לדעת הכהן, והנה התם אין הכהן מטביל את הבגד ואפ"ה סגי בדעת של הכהן, ומשום הכי ה"ה לכל טבילה שמהני דעת של אדם אחר, מיהו לענין מצה ושאר מילי שבעינן כונה לא סגי בכונה של אדם אחר, ובעינן כונה של עושה המעשה.

ויש להעיר על דבריו שהתם אעפ"י שאין הכהן טובל מיהו טובלים את הכלי משום הציווי שלו ומחמתו, ולהכי סגי בדעת דיליה, מיהו כשאין שום שייכות בין האדם הטובל לאדם שמתכוין מאי טעמא יהני כונתו, ואיזה תוכן איכא לכונתו.

ב. והעולם מעיר דאטו נימא שאדם שלוקח לולב ולא מכוין לשם מצוה מיהו חבירו רואה את זה ומכוין לשם מצוה מהני, וזו לא שמענו.

ובפשוטו הביאור שכל פעם בעינן להגדיר את המעשה וממילא רק עושה המעשה יכול לכוין ולהגדיר את המעשה, מיהו בטבילה ליכא כלל מעשה וע"כ שצריך להגדיר את המציאות של "הטבילה" ומשום הכי אף אדם אחר יכול להגדיר את זה, והכי נמי לענין מצה אין השימור על המעשה של הכנת המצה, אלא על המצה עצמה ועל החפץ, ולהכי אף אדם אחר יכול להגדיר את זה לשם מצה, ואכתי הדברים מחודשים.

[ואם האו"ז לא היה מדמה לה לטבילה הוי אמינא שהטעם שמהני כונה של אדם אחר, משום שעיקר הדין היינו שימור ולהכי לא איכפת לן מי שומר].

להלכה.

עיין ברמב"ן שמספקא ליה הלכתא כמאן, מיהו עיין בר"מ (מקואות פ"א ה"ח) שפסק כרב שלא בעינן כונה לביתה, וכתב הר"ן שמסתברא כותיה, ועיין ברמ"א (יו"ד סי' קצח סעי' ה) שכתב להחמיר לכתחילה.

לב.

נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהה השחיז את הסכין.

לא מבואר מאי טעמא תני מתני' לכל הנך מקרים, וכיון שעיקר הפסול משום ששהה בשחיטה מאי איכפת לן מאי טעמא שהה, והוי לתנא למימר שאדם ששחט ושהה שחיטתו פסולה.

ומשמע שעיקר פסול שהיה יסודו כעין הפסק במעשה, ומשום הכי ס"ד שאם הפסיק במעשה לצורך השחיטה [וכנפלה סכין מידן] ממילא לא חשיב הפסק, וקמ"ל מתני' שאף בכהאי גונא פסול.

כדי שחיתת בהמה לבהמה ועוף לעוף וכי שיגביהנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה.

א. מבואר בגמרא שזה פשוט שלא דנים כל בהמה ובהמה לפי שיעור השחיטה שלה, אלא שיש שיעור זמן קבוע לכל סוגי הבהמות הדקות ולכל סוגי הבהמות הגסות ולכל סוגי העופות.

ב. לא ידענא בגוף דברי הגמרא שדנים גסה לגסה, לפי איזה שיעור של גסה משערים ואינו דומה שיעור שחיטת עגל הרך לשיעור הזמן של שחיטת פרה, ואינו דומה שיעור הזמן של שחיטת בני יונה לשיעור הזמן של שחיטת אוז בן ג' שנים, ולא ידענא כיצד משערים.

כדי שחיתת דקה לדקה וגסה לגסה ועוף לעוף.

א. בפשוטו הטעם שמשערים את שיעור שהייה כדי שיעור שחיטה ענינו משום שבכל התורה כולה משערים את שיעור הפסק "כדי לגמור את כולה" וכדמצינו לענין הפסק בתפילה ובק"ש, והכי נמי לענין שחיטה שיעור הפסק היינו כדי לשחוט את כולה, ופשוט. [ויש לציין שמצינו כע"ז שהשיעור שהייה המחייב מלקות בכלאים היינו כדי לפשוט וללבוש והיינו כעין סוגיין, ודו"ק].

ב. והנה לא מבואר בגמרא עיקר הנושא הכא האם ענינו שנאמר שיעור זמן בהללמ"ס ורק שדנים כולהו אמוראים מהו שיעור הזמן שנאמר [ונמצא לפי"ז שיעור מה שנאמר למשה מסיני הוי שיעור זמן וכביכול הילוך ב' אמות] או דלמא שיעור מה שנאמר הכא היינו שיעור של שחיטה, ואין זה רק סימן לשיעור זמן שניתן, אלא שמעיקרא נקבע ששיעור הזמן של שהייה היינו כדי שחיטה.

ונפק"מ מה הדין אם ימצא שבימינו שיעור שחיטה היינו פחות מפעם [משום מעלת הסכינים וחדותם וכן חולשת הבעלי חיים] האם נימא שישתנה שיעור השהייה או לא.

כדי שחיתת בהמה לבהמה ועוף לעוף.

עיין בר"ן שהביא מחלוקת האם הכונה כדי שחיתת בהמה היינו שחיתת שני סימנים בבהמה, או שהכונה כדי שחיתת רוב שני סימנים, וכן לענין עוף האם הכונה כדי שחיתת סימן אחד או כדי שחיתת ב' סימנים.

ויש לדון דתליא במה שנתבאר לעיל האם מהתורה לכתחילה בעינן שני סימנים שלמים בין בעוף ובין בבהמה, ורק בדיעבד סגי ברובו או שאף מהתורה סגי לכתחילה ברוב סימנים.

או פסק את הגרגרת ואח"כ שחט את הושט נבלה.

לא מבואר במתני' האם הוי נבלה רק אחרי ששחט את הושט, מיהו כל זמן שחיה הבהמה לא הוי נבלה, או שאף בעוד הבהמה חיה הוי נבלה, ועיין ברש"י בע"ב (בר"ה אלמא) שנראה בו שרק לאחר שחיטה הוי נבלה, מיהו כל זמן שהיא חיה לא הוי נבלה, מיהו שיטת הר"מ שהוי נבלה מחיים ולא רק לאחר מיתה.

ובפשוטו פליגי האם יסוד מה שהוי נבלה משום שהמעשה שחיטה לא מהני לה, ומשום הכי נחשב שמתה ללא שחיטה, ולפי"ז כל מה שהוי נבילה הוי רק אחרי שמתה, או דלמא שיעור הטעם שהוי נבלה משום שעצם מה שפסוקת הושט או נקובת הגרגרת מגדיר אותה לנבלה, ולא משום שהשחיטה לא מהני לה, ולפי"ז אף מחיים חשיבא נבילה.

רבי ישכב אומר נבלה ר"ע אומר טריפה.

עיין במאירי (סוף ד"ה והשלישי) וכן בר"י מלוניל שכתבו שר"ע חולק גם לענין פסולי שהיה הגרמה ועיקור דלר"ע הוי טריפה ולא נבלה.

רבי ישכב אומר נבלה ר"ע אומר טריפה.

א. צ"ע טובא טעמו של ר"ע והרי לא נשחטו ב' סימני הבהמה ומאי טעמא תחשב טריפה ולא נבלה.

ובאמת שעיין במאירי ובנימוקי יוסף שכתבו שר"ע חולק רק לענין בבא דסיפא שהחליד את הסכין, שבכהאי גוונא נשחטו שני הסימנים, מיהו בכל המקרים ברישא לא פליגי ר"ע ומודה שהוי נבלה ולא טריפה שהרי לא נחתכו ב' הסימנים וכן כתב המאירי והנימוקי יוסף.¹⁰

מיהו פשוט מתני' שר"ע חולק גם על הרישא, וס"ל שאף אם שחט רק סימן אחד בבהמה הוי טריפה ולא נבלה, וצ"ע טובא טעמא דמילתא.

¹⁰ והאחרונים העירו מדברי הגמרא בע"ב לענין פסוקת הגרגרת שקודם חזרה הוי נבלה לר"ע.

ב. ועיין ברש"ש שכתב ס"ל לר"ע שאף שחיטת סימן אחד לחוד שם שחיטה עלה, וכדמוכח מעוף שסגי לו בשחיטת סימן אחד, ורק שמ"מ בבהמה הצריכה התורה ב' סימנים, מיהו מ"מ יש שם של שחיטה כבר בסימן אחד, ומשום הכי ס"ל לר"ע שאם שחט רק סימן אחד הוא טריפה ולא נבלה.

ובפשוטו הדברים מחודשים דבעוף מהני סימן אחד כיון שנפיק חיותיה ע"י סימן אחד מיהו בהמה שלא נפיק חיותיה ע"י סימן אחד [ועיין בגמרא לעיל כז: וברש"י שם שהטעם שבבהמה בעינין ב' סימנים "כיון שיש לה חיות בריא וחזק" (לשון רש"י)] כיצד יחשב שחיטה בסימן אחד, ועיין.

ג. מיהו עיין בשטמ"ק (החדש) שכתב וז"ל ור"ע סבר קודם שהורה לר' ישבב כיון שנשחט אחד מן הסימנים ומסייעת השחיטה להוציא הנשמה מטהרה מידי נבילה עכ"ל, ומשמע שעיקר הסברא שלא הוא נבלה כיון שהמיתה של הבהמה הוא גם מחמת השחיטה ומשום הכי לא הוא נבלה.

והעולם דן לר"ע מה הדין בכהאי גונא ששחט רוב סימן אחד בבהמה האם נפיק מידי נבלה או לא, ובפשוטו לדברי הרש"ש בכהאי גונא לא הוא נבלה, שהרי בעוף מהני שחיטת רוב סימן אחד, מיהו לביאור השטמ"ק יש לדון בהא, ועיין.

לב:

אלא אמר רבא יש מהם נבלות ויש מהם טרפות.

א. עיין ברש"י שכתב (בר"ה ויש) שנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוא נבלה, משום שאיתרע מקום שחיטה דילהו.

וצ"ע דבשלמא פסוקת הגרגרת הוא נבלה כיון שכבר נחתך רוב הסימן וממילא לא שייך לשחוט את זה [שהרי אי אפשר לחתוך סימן חתוך] מיהו נקובת הושט מאי טעמא תהא נבלה, והרי שפיר שייך לשחוט את זה שהרי רוב הסימן קיים, ומאי שנא ניקב הושט מניקב הריאה וניקבו בני מעיים שהוי טריפה ולא נבלה.

ועיין בתוס' רא"ש שחלק על רש"י ונקט שרק פסוקת הגרגרת הוא נבלה, מיהו נקובת הושט לא הוא נבלה, וצ"ע סברת רש"י.

ב. ועיין באחיעזר (חיו"ד סי' ח) שתמה בזה, והוכיח משיטת רש"י שהטעם שנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוא נבלה אינו משום שלא שייך לשחוט את זה, אלא משום שכל הדין ששחיטה מטהרת טריפה מטומאתה נאמר רק בטרפיפה בשאר סימנים ולא בטרפיפה במקום השחיטה, ולפי"ז הטעם שהוי נבלה, כיון שחלוק טריפה בסימנים מטרפיפה בשאר המקומות בגוף [ובתראי ביארו הא שטרפיפה בסימנים הוא פסול טריפה אלים טפי ואכמ"ל].

מיהו עיין בקובץ הערות (סי' כח אות ד) שכתב שהטעם שהוי נבלה כיון שאם יש נקב בסימנים לא מהני דינא דרובו ככולו להחשיב את הסימן שחוט משום שחיטת רוב הסימן [ועיין"ש שכתב ב' טעמים להא, או משום שרק אם יש את כל הסימן שייך רובו ככולו, ולא כשיש רק חלק מהסימן, או שלדין רובו ככולו צריך שיהיה ראוי להכל מיהו כשאינו ראוי להכל לא אמרינן רובו ככולו, וכעין דינא דרבי זירא דכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו] ומשום הכי אף כששחט את רוב הסימן נחשב שלא נשחט הסימן ומשום הכי הוא נבלה.

ג. ולכאורה עולה נפק"מ בין טעמו של האחיעזר לבין טעמו של הקובץ הערות מה הדין נקובת הושט בעוף ושחט את הגרגרת דלביאור הקובץ הערות בכהאי גונא יהא העוף טריפה ולא נבלה, שהרי בעוף סגי בסימן אחד, ולא איכפת לן כלל שהסימן השני חתוך, מיהו לדברי האחיעזר כל היכא שיש טריפה בסימנים לא מהני לה שחיטה וממילא הוא נבלה, ודו"ק.

שם.

א. לעיל הובא מדברי הקובץ הערות שהטעם שלא מהני שחיטת רוב הסימן בניקב הגרגרת כיון שבעקרון צריך לשחוט את כל הסימן וכל הטעם שמהני רוב הסימן משום דינא דרובו ככולו, ולדין רובו ככולו בעינן שיהיה ראוי להכל וכעין דינא דרבי זירא דכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו.

ולא ידענא האם דבריו נאמרו אף לענין דינא דרובו ככולו בכל התורה כולה, והאם נזיר שלא יכול לגלח מקצת שערו נימא שלא נאמר בו דינא דרובו ככולו, ועד שלא יגלה את כל שערו לא יועיל הגילוח שלו, והוא חידוש.

וכן יל"ע לענין אדם שראשו ורובו בסוכה מיהו אין כולו בסוכה, ורק שאינו ראוי שיכנס כולו בסוכה [וכגון שהסוכה קטנה] והאם נימא שבכהאי גונא לא אמרינן רובו ככולו שהרי לא ראוי כולו שם, והוא חידוש גדול [ובמיוחד שנראה שהשיעור של סוכה נקבע לפי ראשו ורובו, ומשמע להדיא שאף בסוכה קטנה שאין מקום לכולו מהני דינא דרובו ככולו, אי לאו דנימא שהשיעור של ראשו ורובו בסוכה יסודו מדין תשבו כעין תדורו ולא מדין רוב, ועיין].

ב. ובאמת שאף לקולא יש לדון כן, ולכאורה לדברי הגרא"ו יהיה מותר לכהן להכנס לאהל המת אם אינו יכול להכנס כולו [וכגון שידו מחוברת חוץ לאהל המת ואין לו יכולת להכניס את ידו לשם] והוא חידוש, וצ"ע.

ג. ושמא כל דברי הגרא"ו דוקא בדין רובו ככולו של שחיטה שנתבאר לעיל לדון שאינו דין רוב של כל התורה כולה, ועיין.

כמאן דמנח בדיקולא.

א. עיין בספר המכריע (סי' ה) ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' שסז) שהוכיחו מהכא שאחרי שנשחטו הסימנים בכשרות לא שייך לחזור ולפוסלם, ודלא כשיטת רש"י ששייך פסול שהיה במיעוט בתרא ואף שכבר הותרה הבהמה.

מיהו יל"ע על דבריהם שהרי מצינו שיש דין לשחוט לכתחילה את הכל מהתורה, ואם נחשב כמאן דמנח בדיקולא מאי טעמא יהיה דין לכתחילה לשחוט את הכל, והרי כבר הותרה הבהמה, ועיין.

ב. ובפשוטו רש"י ס"ל שכל הך דינא שהותרה הבהמה בשחיטת הרוב הוי רק אם שחט את הרוב והפסיק לשחוט, שבכהאי גוונא נגמר המעשה שחיטה, מיהו אם לא גמר לשחוט אחרי הרוב והמשיך לשחוט בכהאי גוונא לא נגמר המעשה שחיטה אחרי הרוב, וממילא לא חל היתר על הבהמה לפני שנשחטה כולה. [וכנראה שהנך ראשונים ס"ל שהמנח בדיקולא אינו משום ההיתר אלא משום המציאות שכבר נגמר החיות של הבהמה באותו סימן, וממילא לא שייך לחזור ולפוסלן].

כמאן דמנח בדיקולא דמיא.

א. לכאורה צ"ע דא"כ כיצד מותר לאכול כלל מהריאה, והרי פירשה מהבהמה לפני שנשחט הסימן השני, וכלל לא הותרה בשחיטה, ועיין במהר"ם (לקמן לג.). שתמה כן.

ועיין בחזו"א (סי' ג אות יט) שכתב שאעפ"י שנחשב כמנח בדיקולא, מיהו אכתי קצת מעורה בבהמה ומשום הכי נחשב כחלק מהבהמה, ומהני שחיטת הבהמה עלה.

ב. ונפק"מ מכל זה שאעפ"י שמבואר בגמרא שנחשב כמנח בדיקולא, מיהו מ"מ אם הוציאו את זה מהבהמה לפני שחיטת הסימן השני אסור באכילה, ומשום שלא הועיל על זה השחיטה, וכן פשיטא ליה לרשב"א (תורת הבית ב – ג) וכן הסיק המאירי (לקמן לג.) ודלא כהחולקים עיי"ש.

מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה.

צ"ע מאי מספק"ל לש"ס וכמו שבכל שחיטה מצטרפים ב' הסימנים להדדי, הכי נמי כהא, ומה איכפת לן שיש על הבהמה איסור נוסף של טריפה משום שניקבו הבני מעיים.

ועיין באחיעזר (ח"ב סי' ז אות ח) שהוכיח מהכא כיסודו המפורסם של הגר"ח שבטריפה יש חסרון בעצם המעשה שחיטה, ואין זה רק שהבהמה נשחטה כדין ויש איסור חיצוני של טריפה, אלא שחסר בכל המעשה שחיטה, ומשום הכי מספק"ל לש"ס האם מצטרף שחיטת סימן הראשון שהוי שחיטה מעלייתא לשחיטת הסימן השני שהוי שחיטת טריפה, ודו"ק.

לג.

ש"מ מדר"ל מזמנין ישראל.

יש לציין לדברי החת"ס שנקט שכל דינא דהגמרא הוי דוקא בגוונא בכהאי גוונא שחתך את רוב הסימן, מיהו אם שחט את כל הסימן לא איירי ר"ל בהכי ושרי לעכו"ם ואף בעודה מפרכסת עיי"ש.

עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא.

א. צ"ע לשון הגמרא "דבנחירה סגי להו" ולכאורה אף נחירה לא בעו ואף אם מתה הבהמה מאליה מותרת ומהו לשון הש"ס דבנחירה בעלמא סגי להו, ומצינן למימר דלאו דוקא, וכ"ה פשטא דמילתא.¹¹

מיהו יש לציין שמצינו לכמה מרבתינו הראשונים שנקטו שאף בני נח אסורים לאכול בהמה שמתה מאליה, וכל מה שהותר לב"נ לאכול הוי דוקא בהמה שמתה ע"י נחירה, וכן נראה בתוס' לקמן (צא.) וכן האריך הגר"י פרלה בדעת הרבה ראשונים, ולפי"ז אף הכא כונת הגמרא שדוקא נחירה שרי להו ולא בהמה שמתה מאליה.

ב. מיהו יש לעיין לשיטת הנך ראשונים מאי טעמא בני נח אסורים לאכול מבהמה אחרי שנחרו אותה כל זמן שמפרכסת, וכמו שאצל ישראל השחיטה מתירה את הבהמה ואף בעודה מפרכסת הכי נמי בעכו"ם הנחירה תתיר את הבהמה ואף בעודה מפרכסת, ובשלמא אם בני נח לא צריכים לנחור וההיתר שלהם תלוי אם מתה הבהמה או לא, א"כ ניחא מאי טעמא אסורים לאכול בעוד הבהמה מפרכסת, שהרי עדיין לא מתה הבהמה מיהו אם נימא שעיקר ההיתר של בני נח תלוי אם נחרו את הבהמה או לא, א"כ מאי טעמא אסורים לאכול בעודה מפרכסת ומאי שנא מישראל, ועיין.

עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא וכי.

¹¹ ולפי"ז אף מש"כ לעיל יז. אליבא דר"ע שהותר להם במדבר בשר נחירה אין זה דוקא בשר נחירה, ואף בשר בהמה שמתה מאליה שרי, ומש"כ נחירה היינו כיון שזה ההמתה המצויה, וכדמוכח מהכא שמבואר ששרי להו בנחירה ואין הכוונה נחירה דוקא אלא הכוונה שזה ההמתה המצויה.

חזינן בגמרא חידוש גדול דבפשוטו כיון שהתחדש בתורה פרשת שחיטה, והתחדש בתורה שע"י מיתה נחשבת הבהמה כמתה מאי טעמא יהיה חילוק בין ישראל לעכו"ם, והרי אין השחיטה כדן היתר לאכול את הבהמה אלא שע"י השחיטה חשיבא הבהמה כמתה, ומאי טעמא יהיה חילוק בהא בין ישראל לעכו"ם.

ומבואר לכאורה חידוש גדול שאין גדר הדין שע"י שחיטה נחשבת הבהמה כמתה וממילא שרי לאכול ממנה, אלא שחידשה התורה שבשחיטה חל היתר לאכול את הבהמה והוי דין היתר, ומשום הכי אמרינן שההיתר הנ"ל דוקא לישראל נאמר ולא לעכו"ם.

עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא.

א. העולם דן להך גיסא סומוא מצווה רק בז' מצוות בני נח ולא בשאר איסורים, ויל"ע האם שרי ליה לאכול מפרכסת או לא, דלכאורה כיון שלא נאמר בו פרשת שחיטה א"כ יהיה אסור לו לאכול מפרכסת, וכמו בן נח שכיון שלא נאמר לו פרשת שחיטה אסור באכילת מפרכסת, והדביר מחודשים, ועיין.

ב. ויש שהוסיפו לדון להך גיסא [וכן האריך האגרות משה ועוד] שקטן מצווה בז' מצוות של בני נח אף קטן, ולכאורה לפי"ז לקטן יהיה אסור לאכול מפרכסת, וזו לא שמענו, ועיין.¹²

ג. והעולם מסתפק לפמש"כ הביאור הלכה שגר תושב יכול לקבל ע"ע רק מצוה אחת ממצוות התורה האם יכול לקבל על עצמו דין שחיטה ויהיה מותר לו לאכול מפרכסת, ושמא אה"נ, ועיין.

מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור.

א. עיין ברש"י בסנהדרין (נט). שביאר הך דינא וז"ל שישאל יצאו מכלל עכו"ם להתקדש ולא להקל מעליהם עכ"ל, ומשמע שעיקר הסברא שודאי שהתורה לא תתיר לישראל מה שכבר נאסר להם בהיותם עכו"ם

מיהו עיין בר"ן (על הרי"ף) שכתב שיסוד הסברא דמיגו דאשתרי לישראל אשתרי נמי לבני נח.

ב. ועיין בקובץ שמועות (אות כג) ובנאות יעקב (סי' כב) שחקרו האם דינא דליכא מידי דלעכו"ם אסור ולשראל שרי הוי סיבה המתרת, וזה גופא טעם ההיתר לעכו"ם, מה שהותר לישראל, או דלמא שהוי רק סימן שאם התורה התירה הא לישראל בע"כ שמותר הא אף לעכו"ם.

ובפשוטו הספק הנ"ל תלוי ברש"י ובר"ן דלשיטת רש"י הוי ראייה שאם הותר לישראל פשיטא שאף הותר לעכו"ם, מיהו לשיטת הר"ן הוי סיבה המתרת ואעפ"י שבעקרון עכו"ם אסורים, מיהו כיון שהתורה התירה לישראל פשיטא שאף התירה לעכו"ם.

תניא דלא כרב אחא בר יעקב וכו' אחד ישראל ואחד עכו"ם מותרים בו.

א. לא מבואר בגמרא טעם ההיתר, וכיון שעכו"ם במיתה תליא מילתא, מאי טעמא יהיו מותרים לאכול את הבהמה בעודה מפרכסת כשעדיין יש לה חיות, ועיין בתוס' שכתבו שהטעם שמותר להם כיון שליכא מידי דלעכו"ם אסור ולישראל שרי, וצ"ע דמ"מ מה יתיר להם.

ובפשוטו הביאור שילפינן מ"כללא דליכא מידי" שכמו שלישאל חל היתר ע"י השחיטה הכי נמי לעכו"ם חל היתר ע"י השחיטה, ומשום שלא מסתבר שהתורה תחיל היתר ע"י השחיטה רק לישראל ולא לבני נח.

ולפי"ז לכאורה כל ההיתר לבני נח הוי דוקא כשהיה שחיטה שמועילה בישראל, והיינו שנשחט ע"י ישראל בשחיטה מעלייתא, מיהו בגונא שלא חל היתר לישראל, אף לא חל היתר לעכו"ם ואסור לאכול מהבהמה בעודה מפרכסת.

ב. ולכאורה עולה שבן נח ששחט בהמה אסור לו לאכול ממנה כל זמן שמפרכסת, מיהו ישראל ששחט בהמה שרי לבן נח לאכול ממנה בעודה מפרכסת, ופשוט.

וממתין לה עד שתצא נפשה.

לא מבואר בגמרא מאי טעמא צריך להמתין עד שתצא נפשה, ומאי טעמא אי אפשר לאכול מהבהמה קודם שתמות.

ועיין ברש"י שהביא את דברי הגמרא בסנהדרין (סג). שמבואר התם שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה שנאמר לא תאכלו על הדם, ועיין ברש"י לקמן (קכא): שכתב שהאיסור מדרבנן ולא מה"ת, וקרא דלא תאכלו על הדם [דמינה יליף הש"ס התם לאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה] הוי אסמכתא בעלמא.

מיהו יש לציין שהר"מ (שחיטה פ"א ה"ב) כתב שהאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה עובר באיסור דאוריתא של "לא תאכלו על הדם" אלא שאינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות, ומבואר שהוי איסור דאוריתא ולא רק איסור דרבנן.

¹² ובפשוטו הביאור שמ"מ יש איסורים אף לקטן ורק שמ"מ אינו מוזהר על האיסורים, מיהו יש לו את האיסורים, וממילא השחיטה מתירה לו את האיסורים, ופשוט, וניחא לפי"ז מאי טעמא קטן נחשב בר זביחה, שהרי חזינן שיש לו איסורים, ודו"ק.

השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם כשרים.

א. צ"ע מה החידוש ומהיכתי תיתי שנצריך בחולין חוץ מהשחיטה גם שיצא דם, ועיין בראשונים שתמהו כן, ועיין ברשב"א שכתב שעיקר החידוש הוא בחיה ועוף שאעפ"י שהם בני כסוי לא מעכב מה שלא יצא מהם דם, ואעפ"י שאי אפשר לקיים מצות כסוי הדם אפ"ה השחיטה כשרה.

ולא מבואר מה הס"ד שהשחיטה תהא פסולה, ומה שייטא דמצות כסוי למצות שחיטה.

ב. ובפשוטו מבואר הכא כהך גיסא שהביא הרמ"א (יו"ד סי' יט סעי' ד) שאסור לכתחילה לדבר בין שחיטה לכסוי הדם, ומשום שכסוי הדם הוא חלק ממצות השחיטה, וברכת השחיטה קאי אף על הכסוי, ומשום הכי ס"ד שאם שחט ולא כיסה חסר במצות שחיטה, וממילא לא תותר הבהמה קמ"ל ששרי.

ויל"ע דאף אם נימא שהכסוי הוא חלק ממצות השחיטה, מיהו לכאורה כשלא יצא דם לא חל כלל חובת כסוי [דלא גרע מכיסתה הרוח שאין חיוב כסוי] וממילא הוא כשוחט בהמה שכיון שאין חיוב כסוי ממילא השחיטה כשרה אף בלא קיום מצות כסוי הדם, ועיין¹³.

ג. מיהו יל"ע לכאורה שאעפ"י שהכסוי הוא חלק ממצות שחיטה, מיהו מ"מ מאי טעמא יעכב הא בהיתר של השחיטה, ואעפ"י שאם כסוי הוא חלק ממצות שחיטה השוחט ולא כיסה את הדם לא קיים מצות שחיטה, מיהו מ"מ שחט ומאי טעמא יעכב הא את ההיתר של השחיטה.

ומשמע לכאורה כמו שנתבאר לעיל לדון שהמצוה מעכבת את ההיתר, ולהכי כשלא מקיימים מצות שחיטה ממילא ה"ה שלא חל היתר של השחיטה, וע"כ קמ"ל דמ"מ כסוי הדם אינו מעכב את ההיתר של השחיטה.

ד. מיהו עיין בתוס' רא"ש שכתב וז"ל ולא יצא מהן דם כשרים. נ"ל דבשביל חיה ועוף נקט דלא תימא אשר יאכל וספק וכסוהו בעפר מתי יאכל אחר שכיסוהו בעפר קמ"ל דלא מעכב.

הא יצא מהם דם אין נאכלים בידים מסואבות.

א. צ"ע דאעפ"י שידיו מסואבות ונטמא מה שאוכל, מיהו איזה איסור יש לאכול דבר טמא, ומאי טעמא אסור לו לאכול הא בידים מסואבות, ועיין בתוס' רא"ש שתמהו כן.

ב. ועיין בתוס' הרא"ש שכתב שכונת מתני' שאם רוצה לאכול תרומה וקדשים אסור לו לאכול בידים מסואבות.

ויש שכתבו שהנפק"מ למי שקיבל על עצמו לאכול חולין בטהרה שעל כך מבואר שאסור לו לאכול בידים מסואבות, מיהו הך מילתא תליא במחלוקת ראשונים לעיל (ב:) האם מי שקיבל על עצמו לאכול חולין בטהרה אסור לו לטמאות את עצמו, וכן היא שיטת רש"י שם, מיהו שיטת הרמב"ן שם שאף אם קיבל על עצמו לאכול חולין בטהרה אין לו איסור לטמאות את עצמו, ולפי"ז לא שייך לשנויי הכי.

ג. מיהו יש לציין ששיטת רש"י (לקמן לה.) שאדם מוזהר שלא לפסול את גופו ומשום שאסור לאדם לטמאות את עצמו ואפילו לתרומה, ולפי"ז ניחא דינא דמתני', מיהו עיין בתוס' (לעיל ב:) שהסתפקו בזה.

לג:

על טהרת תרומה אין על טהרת הקודש לא.

א. צ"ע טובא כיצד מצינו שתורומה חמיר יותר מקודש, והרי בכל דוכתא קודש חמור טפי מתרומה, ומ"ש הכא.

ועיין ברש"י שכתב (בד"ה ודלא כרבי יהושע) וז"ל חולין שנעשו על טהרת הקודש לא פסיל בהו שלישי דבטלה דעתו ואין יכול להתפיס על חולין טהרת הקודש עכ"ל, ומשמע שחולין שנעשו על טהרת הקודש אין זה מנהג גרידא שנהגו בני אדם, אלא שחל איזה התפסה וקביעה על הדבר, וכיון שרוב בני אדם לא מחמירים בטהרת הקודש, ממילא בטלה דעתו ולא מהני ההתפסה שלו.

ב. מיהו עיין בבעל המאור (ז: מדפי הרי"ף) שכתב וז"ל על טהרת תרומה אין על טהרת קודש לא פירוש משום דלא נפישו אוכליהן ומלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בהו רבנן טומאה כולי האי לטמויי בהו שלישי עכ"ל, ועיין במאירי שכתב כע"ז.

ומשמע מדבריהם שיסוד דינא דחולין שנעשו על טהרת התרומה הוא תקנת חכמים, וחכמים תקנו רק על טהרת תרומה דמידי שכיחא ניהו, ולא על טהרת הקודש דמידי דלא שכיחא ניהו.

ג. ויש לציין שלכאורה ברש"י חזינן שחולין שנעשו על טהרת הקודש אין זה גדר של תקנת חכמים, דא"כ מה שייך לומר שבטלה דעתו אצל כל אדם, והרי מ"מ חכמים תקנו טומאה על כך, ומשמע שיסוד דינא דחולין שנעשו על טהרת הקודש הוא "התפסה כל שהיא" [וצ"ע הגדר] ולהכי שייך לומר שבטלה דעתו, ועיין.

¹³ ומשמע קצת שאין הדם מחייב את המצוה, ועיקר החיוב משום שאדם ששחט בהמה חייב לכסות את דמה ורק שאם אין דם ממילא הוא כאונס, ואין הדם חלק מהמחייב של המצוה, ולהך נוסח ניחא טפי מאי טעמא הכסוי נחשב חלק מהשחיטה.

חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו.

האחרונים העירו למ"ד שחולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו מה היו אוכלים בליל שבת לאחר התשמיש והרי היו טבולי יום וקדש נטמא בטומאת טבול יום, ועיין בברכת הזבח שתמה כן.

ובמג"א (ריש סי' רפ) כתב שבאותם ימים שהיו טמאים לא החמירו לאכול רק חולין שנעשו על טהרת הקודש, ורק בימי טהרתם החמירו בהא, וא"נ שהיו אוכלים מאכלים שלא הוכשרו ושתו מים מהמעין [ולכאורה כונתו ללא מגע יד אדם, ועיין].

בגדר חולין שנעשו על טהרת הקודש.

בפשוטו מבואר שיש ב' מילי בחולין שנעשו על טהרת הקודש, יש אדם שמחמיר על עצמו לאכול חולין רק על טהרת הקודש, ובכהאי גוונא הוי חומרא על הגברא לחוד, מיהו יש עוד דבר שהיינו פירות או שאר אוכלים שהתפיסו אותם שיהיו על טהרת הקודש, וכל הסוגיות שדנים האם חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו או לא, אינו דוקא לענין אדם שמחמיר על עצמו לאכול רק חולין שנעשו על טהרת הקודש, ופשיטא שאם חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו, א"כ אף אדם שלא מחמיר לאכול רק על טהרת הקודש נטמא אם אכל את זה כשזה שני, וע"כ שהכונה שהפירות נתפסו בטהרת הקודש, ועיין במקדש דוד (סי' מ) שהוכיח כן.

ולא ידענא גדר הדברים והאם הוי חלות קדושה כל שהיא, והאם אפשר להשאל ולחזור בו מההתפסה של הפירות ל"חולין שנעשו על טהרת הקודש" והאם כשמכר את זה לאדם אחר משתנה דינם של הפירות, וצ"ע בכ"ז.